

***Fellhanera bouteillei* is weer terug in Nederland**

Laurens Sparrius

L.B. Sparrius. *Fellhanera bouteillei* is back again in the Netherlands.

Fellhanera bouteillei (Desm.) Vezda has been considered to be extinct from the Netherlands already at the end of the 19th century. It is represented by one single collection from *Mespilus* in the city of Utrecht. In January 1999 the species has been found, growing on stems of *Vaccinium myrtillus*, in an oak/pine-forest in the central part of the Netherlands. Now, four *Fellhanera* ss. lat. species (including *Fellhanera subtilis*, *Fellhanera viridisorediata* and *Fellhaneropsis myrtillicola*) are known from *Vaccinium* stems in the Netherlands.

Van takken en stammetjes van Blauwe bosbes waren al drie korstmossen van het genus *Fellhanera* s. l. bekend: *Fellhaneropsis myrtillicola* (Spier 1994), *Fellhanera subtilis* en de recent beschreven *Fellhanera viridisorediata* (Aptroot et al. 1998). De laatste soort, *Fellhaneropsis vezdae*, komt niet voor op Bosbes.

Op nieuwjaarsdag 1999 verzamelde ik tijdens een korte wandeling door de Elspeetse Bossen (Veluwe) enkele takken van Blauwe bosbes (*Vaccinium myrtillus*). Bij thuiskomst bleek op een van de takken een blauwgrijze *Fellhanera* te groeien. De kleine, bleke pycnidiën bevatten de voor dit genus kenmerkende druppelvormige conidiën, met een afmeting van circa 4 x 2 µm. Vooral uit recente literatuur is op te maken dat voor steriele thalli van *Fellhanera bouteillei* de blauwgrijze kleur van het thallus een goed kenmerk is t.o.v. *Fellhanera subtilis*, die een grijsgroene kleur heeft. Daarnaast bevat *F. bouteillei* de inhoudsstof usninezuur.

Fellhanera bouteillei is eenmaal eerder in Nederland verzameld, in de 19de eeuw, op een Mispel bij Utrecht (Brand et al. 1988), en wordt als verdwenen beschouwd. De soort komt over de gehele wereld voor en groeit op allerlei substraten.

Deze collectie: Elspeet (Gld), Elspeetse Bossen, Coörd. 184.5-476.0 / km-blok 27-52-45, 1-01-1999, herb. Sparrius 1755.

Op dezelfde locatie groeide op Bosbes *Fellhanera viridisorediata*, *Xanthoria polycarpa* en *Dimerella pineti*. Ook groeide er een onbekende *Fellhanera* met gele kristallen in de pycnidiën die pas recent van onder meer Wassenaar bekend is, daar groeiend op *Acer* en *Pseudotsuga*. Ook in Groot-Brittannië is deze soort gevonden en wordt in de Britse flora (Purvis et al. 1992) apart behandeld onder *F. subtilis* (med. Maarten Brand).

Veel van de soorten die op Bosbes voorkomen, groeien soms ook op naalden en takjes van coniferen, en in het buitenland op blad van bijvoorbeeld *Buxus* en *Ilex*: substraten die weinig vocht vasthouden. De luchtvochtigheid tussen bosbesstruiken, of bijvoorbeeld *Buxus*-struweel, is echter hoog.

Met vriendelijke dank aan Maarten Brand en André Aptroot voor hun hulp.

Literatuur

- Aptroot, A., A.M. Brand & J.L. Spier, 1998. *Fellhanera viridisorediata*, a new sorediate species from sheltered trees and shrubs in Western Europe. *Lichenologist* 30(1): 21-26.
- Brand, A.M., A. Aptroot, A.J. de Bakker & H.F. van Dobben, 1988. Standaardlijst van Nederlandse Korstmossen. KNNV WM 188.
- Purvis, O.W., B.J. Coppins, D.L. Hawksworth, P.W. James & D.M. Moore, 1992. The Lichen Flora of Great Britain and Ireland. Natural History Museum Publications, London.
- Spier, L. 1994. *Bacidia myrtillicola* Erichs. ook in Nederland. *Buxbaumiella* 35: 61-62.

***Physcia tribacia* probeert het weer**

Laurens Sparrius

L.B. Sparrius. *Physcia tribacia* tries to establish again. *Physcia tribacia* (Ach.) Nyl. has recently been found on roadside *Ulmus* in the province 'Zuid-Holland', a second record for the Netherlands. Until the 1970's, this area has been heavily polluted by sulphur dioxide and was very poor for lichens. Now, 33 species of lichen are present at this site. Other interesting species on *Ulmus* in this part of the country are *Ochrolechia turneri*, *Usnea subfloridana* and *Catillaria nigroclavata*.

Op 6 oktober 1998 vond ik op een lep bij Waddinxveen (Zuid-Holland) een enkel thallus van een *Physcia* dat opviel door de lichtgrijze kleur. Ook de groeivorm was, anders dan bij de andere grijze *Physcia*'s, niet rozetvormig. Het bleek te gaan om *Physcia tribacia* die zich microscopisch vooral onderscheidt door de ronde cellen (paraplectenchym) in de onderste schorslaag van het thallus en de K-reactie van het merg. Dit ter onderscheid van *Physcia dubia*, waarmee de soort wel eens wordt verward. Om het paraplectenchym te kunnen zien, moet een lengte-doorsnede van het thallus worden gemaakt.